

Управління розвитком фінансово-економічної системи регіону
в умовах світових інтеграційних процесів.

Козьменко С.М., д.е.н., професор, в.о. ректора ДВНЗ «УАБС НБУ», м. Суми.
Савченко Т.Г., к.е.н., доцент кафедри банківської справи ДВНЗ «УАБС НБУ».

НАУКОВІ ПІДХОДИ ДО ОЦІНКИ ФІНАНСОВОЇ КОНВЕРГЕНЦІЇ УКРАЇНИ

Підвищення рівня невизначеності на міжнародних товарних та фінансових ринках обумовлюють зниження потенціалу економічного зростання для малих відкритих економік, зокрема для України. Як наслідок, актуалізується проблема дослідження практичних аспектів формування міждержавних економічних інтеграційних утворень на регіональному рівні.

Враховуючи геополітичні, економічні та історичні фактори розвитку нашої держави, проблема входження України у регіональні економічні утворення традиційно розглядається у розрізі двох альтернативних напрямків: приєднання до Європейського Союзу (далі Євросоюз) або інтеграція з країнами Співдружності Незалежних Держав (далі СНД). Усвідомлюючи усю складність та багатоаспектність наведеної проблеми, уданому дослідженні ми розглянемо певні напрямки її вирішення на основі порівняльного аналізу критеріїв фінансової конвергенції України з деякими країнами СНД та Євросоюзу.

Для дослідження фінансової конвергенції України з країнами СНД та Євросоюзу необхідно вирішити два взаємопов'язаних завдання. По-перше, необхідно обґрунтувати перелік країн, які будуть включені до даного аналізу. По-друге, визначити перелік критеріїв фінансової конвергенції, які будуть досліджуватись.

На нашу думку, перше завдання може бути вирішено шляхом застосування наступної процедури: спочатку визначається перелік країн СНД та Євросоюзу, які можуть вважатись основними торговими партнерами України, а потім за допомогою формально-логічного аналізу даний перелік звужується. У відповідності до методики розрахунку індексу реального

ефективного обмінного курсу, до основних торгових партнерів України відносяться ті країни, частка яких у загальному зовнішньоторговельному обороті перевищує 1 %.

З поміж країн СНД до основних торгових партнерів України відносяться: Російська Федерація, Казахстан, Білорусія та Молдова. За результатами аналізу соціально-економічного розвитку зазначених країн СНД, вважаємо за доцільне виключити Молдову з переліку країн-потенційних учасників економічної інтеграції. Наш висновок обумовлюється не значним обсягом внутрішнього ринку даної країни, а також негативними тенденціями її соціально-економічного розвитку протягом 1990-2011 років. Крім того, дана країна характеризується істотним рівнем політичної нестабільності та може бути втягнута у збройний конфлікт.

Отже, у даній роботі проводитиметься оцінка доцільності економічної інтеграції України з Російською Федерацією, Казахстаном та Білорусією. Зазначені країни уже здійснили певні практичні кроки до економічної та фінансової інтеграції: 1) Росія, Казахстан, Білорусія (а також ще чотири країни СНД) беруть участь у реалізації концепції співробітництва і координації діяльності у валютній сфері; 2) 30 липня 2012 року Україна ратифікувала Договір про зону вільної торгівлі, ставши третьою країною (поряд з Росією та Білорусією) яка здійснила дану процедуру.

При визначенні переліку країн Євросоюзу ми виходили з наступних міркувань. По-перше, на нашу думку, важливим є проведення аналізу економічної доцільності вступу України до найбільш розвиненого у світі валютного союзу – Єврозони. При цьому ми досліджували перспективу валютної інтеграції України з Євразоною як цілісним економічним та валютним угрупованням, а не з окремими країнами, що входять до його складу.

По-друге, ми виділили ті країни Європи, що можуть вважатись основними торговими партнерами України (їх частки у загальному зовнішньоторговельному обороті України перевищують 1 %). До даного переліку входять: Німеччина, Італія, Франція, Іспанія, Нідерланди, Польща,

Угорщина, Чеська Республіка, Великобританія. Необхідно зазначити, що перші п'ять країн входять до складу Єврозони, а тому окремі розрахунки відносно перспектив валютної інтеграції України з ними, на нашу думку, проводити не доцільно. По-третє, зважаючи на те, що успішному розвитку процесів регіональної валютної інтеграції сприяє наявність спільних державних кордонів, з переліку країн, що залишилися після другого етапу відбору, була виключена Великобританія. Таким чином, у даній роботі досліджується економічна доцільність валютної інтеграції України з Польщею, Угорщиною та Чеською Республікою, а також перспективи входження України до Єврозони.

На основі узагальнення змісту наукових робіт з даної проблематики нами визначено набір критеріїв макроекономічної та фінансової конвергенції. До критеріїв макроекономічної конвергенції ми відносимо: розмір та диверсифікацію економіки, мобільність факторів виробництва, симетричність макроекономічних шоків та торгівлю конвергенцію (обсяги та структура зовнішньої торгівлі). Результати вивчення критеріїв макроекономічної конвергенції будуть проаналізовані у окремому дослідженні.

До критеріїв фінансової конвергенції включено: фіскальну інтеграцію, інфляційну конвергенцію, подібність процентних ставок, рівень розвитку фінансового сектору, валютну конвергенцію та достатність золотовалютних резервів. Інформаційною основою для оцінки критеріїв фінансової конвергенції слугували бази даних міжнародних організацій: Статичного комітету ООН; Міжнародного Валютного Фонду; Статичного комітету СНД та Світового банку.

В узагальненому вигляді результати аналізу показників фінансової конвергенції для України, Російської Федерації, Казахстану та Білорусії наведено у таблиці 1.

Можемо зробити висновок, що найкраща ситуація спостерігається у фінансових секторах Росії та Казахстану. З іншого боку, динаміка окремих фінансових параметрів Білорусії та України є не сприятливою та може істотно зменшувати потенційні вигоди від економічної, зокрема валютної, інтеграції.

Не зважаючи на певну відмінність у проаналізованих фінансових критеріях, все ж у підсумку переважають показники які свідчать про наявність достатніх фінансових передумов для економічної інтеграції. Єдиним виключення є фінансові показники Білорусії: серед досліджених восьми фінансових критеріїв два виявились негативними, два позитивними, а три – свідчать лише про часткову конвергенцію (для розрахунку одного показника відсутні дані). Таким чином, існує невизначеність щодо загальної відповідності Білорусії критеріям фінансової конвергенції.

Таблиця 1 – Оцінка критеріїв фінансової конвергенції України, Російської Федерації, Казахстану та Білорусії

№ з/п	Назва критерію	Росія	Україна	Казахстан	Білорусія
1	Рівень фіскальної інтеграції	+/-	+/-	+	+
2	Інфляційна конвергенція	+	-	+	+
3	Подібність процентних ставок	+	+	+	+/-
4	Достатність золотовалютних резервів	+	+/-	+/-	-
5	Рівень розвитку банківського сектора	+/-	+	+/-	+/-
6	Рівень розвитку фондового ринку	+	-	+/-	0
7	Відносний ступінь монетизації ВВП	+	+	+/-	+/-
8	Волатильність номінального валютного курсу	+	+	+	-
9	Рівень зовнішніх запозичень	+	+	+	+/-
	<i>Позитивні оцінки фінансових критеріїв</i>	8	6	7	4
	<i>Частка позитивних оцінок фінансових критеріїв, %</i>	89	67	78	44

Знак «+» - повна конвергенція; знак «+/-» - часткова конвергенція; знак «-» - відсутність конвергенції; 0 – дані відсутні.

Також у роботі наведено результати оцінки показників фінансової конвергенції України з країнами Східної Європи (Польщею, Угорщиною та Чеською Республікою), а також досліджувались перспективи входження України до Єврозони. В узагальненому вигляді результати аналізу наведено у таблиці 2.

За результатами проведених оцінок можна констатувати, що найбільш доцільною є валютна інтеграція України з Єврозоною, у меншій мірі – з Польщею. На нашу думку, валютна інтеграція України з Угорщиною та Чеською республікою є недоцільною та матиме негативні наслідки.

У даній роботі проводився аналіз переваг та недоліків валютної інтеграції України з країнами Євросони та з країнами Східної Європи з точки зору досягнення економічних цілей України. З точки зору економічної стратегії проаналізованих країн Євросоюзу, на нашу думку, при істотному посиленні їх економічної інтеграції з Україною економічні втрати даних держава переважатимуть над вигодами від інтеграції.

Таблиця 2 – Оцінка критеріїв фінансової конвергенції України, Польщі, Угорщини, Чеської Республіки та країн Євросони

№ з/п	Назва критерію	Євросона	Польща	Угорщина	Чеська Республіка	Україна
1	Рівень фіскальної інтеграції	+/-	-	-	+/-	+/-
2	Інфляційна конвергенція	+/-	-	-	-	-
3	Подібність процентних ставок	+/-	-	+/-	-	-
4	Волатильність номінального валютного курсу	+	+	+	+/-	+/-
5	Рівень розвитку банківського сектора	+	+/-	-	+	-
6	Рівень розвитку фондового ринку	+	+/-	-	-	-
7	Відносний ступінь монетизації ВВП	+	+/-	+/-	+	+/-
8	Достатність золотовалютних резервів	-	+/-	+/-	-	+/-
9	Рівень зовнішніх запозичень	+	+	+/-	+/-	+/-
	<i>Позитивні оцінки фінансових критеріїв</i>	6,5	4,5	3	3,5	2,5
	<i>Частка позитивних оцінок фінансових критеріїв, %</i>	72	50	33	39	28

Знак «+» - повна конвергенція; знак «+/-» - часткова конвергенція; знак «-» - відсутність конвергенції; 0 – дані відсутні.

Результати порівняльного аналізу фінансової конвергенції України з країнами СНД та Євросоюзу, в розрізі проаналізованих у даній роботі критеріїв, наведено на рисунку 1. Необхідно зазначити, що динаміка найбільш важливих, з нашої точки зору, параметрів фінансової конвергенції України (подібність процентних ставок, інфляційна конвергенція, фіскальна інтеграція) наразі залишається вищою для країн СНД ніж для країн Євросоюзу.

Зазначимо, що фінансові системи країн Східної Європи (у т.ч. України) розвинені набагато менше, ніж фінансові системи країн Євросоюзу, а їх економіки менш стабільні. Крім того, в країнах Євросоюзу та СНД діють різні механізми передачі імпульсів грошово-кредитної політики до реального сектору економіки.

Якщо в країнах Євросоюзу переважно діють канали, пов'язані з відсотковою ставкою, то в країнах СНД (в силу істотного переважання банківського кредитування, а не фінансування через ринки капіталу) – так званий «кредитний канал». Дана відмінність істотно ускладнюватиме фінансову інтеграцію України з країнами Євросоюзу.

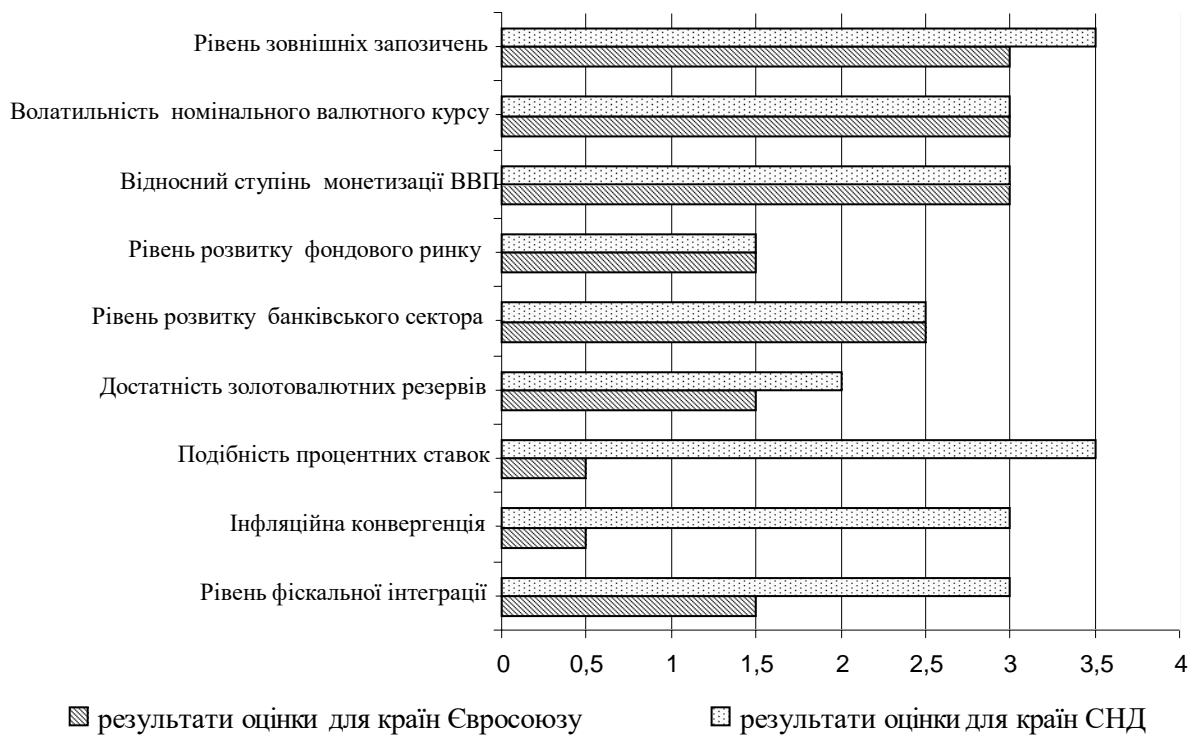

Рисунок 1 – Порівняльний аналіз фінансової конвергенції України з країнами СНД та Євросоюзу

Таким чином, на даний момент Україні більш доцільно (в аспекті фінансової конвергенції) активізувати економічну інтеграцію з найбільшими країнами СНД. Однак, наші висновки ґрунтуються виключно на результатах оцінки фінансової складової формування інтеграційних міждержавних утворень. У даній роботі ми не наводили результати оцінки макроекономічних критеріїв інтеграції, а також абстрагувались від політичних та соціально-культурних вимірів даного процесу. Врахування усіх суттєвих аспектів є обов'язковою умовою прийняття обґрунтованих рішень щодо напрямків економічної інтеграції України.

Козьменко, С.М. Наукові підходи до оцінки фінансової конвергенції України [Текст] / С.М. Козьменко, Т.Г. Савченко // Регіональний розвиток – основа розбудови української держави : матеріали II Міжнародної науково-практичної конференції (9-10 квітня 2013 р.). – Донецьк : ДонДУУ, 2013. – С. 112-117.